

NACRTI LITURGIJSKIH PREDAVANJA

I

Pojam i uloga liturgije u životu i djelovanju crkve

Koncilskoj liturgijskoj reformi ne smijemo pristupiti kao da se radi samo i prvenstveno o mijenjanju nekih stvari (institucija — obdržavanja = *chosisme!*), već moramo prije svega biti na čistu da se radi o mijenjanju našeg osobnoga stava i zahtjeva za većim i drukčijim osobnim ulogom (angažman = *engagement!*), nego što je bilo do sada. Same objektivne (stvarne) promjene ne bi donijele mnogo, ako ne bi nastupile promjene u osobnom ulogu.

U Konstituciji nije samo važno koliko ima stvarnih noviteta, nego je izvanredno važna doktrina što nam je Konstitucija o liturgiji donosi (makar ova Konstitucija nije dogmatska u užem smislu).

Pravilnom shvaćanju mjesta i uloge liturgije u životu i djelovanju Crkve smetaju najviše manjkava shvaćanja o liturgiji, kakva imaju neki svećenici. Zato je potrebno da s tim shvaćanjima koja su manjkava raščistimo.

ESTETIZAM je jedan zajednički nazivnik na koji se može svesti više manjkavih gledanja:

- a. *ceremonijalizam* = liturgija je niz ceremonija,
- b. *artizam* = pretjerano, jednostrano isticanje umjetničkih elemenata na račun same liturgije: glazba, ruho i slično,
- c. *spektakularizam* = shvaćanje liturgije kao predstave, drame u kazalištu, igrokaza, gdje su vjernici publika.

Liturgija nije gluma niti umjetnička forma već zbiljska stvarnost, pravo realno djelo. Liturgija jest *in genere signi*, ali ona jest *in genere signi efficacis*.

Zato liturgija nije samo pukli **SIMBOLIZAM**, kao što neki, čini se, nejasno misle, već se radi o realnosti kojoj su simboli samo izvanjski strukturalni element, na način odijela.

HISTORICIZAM je shvaćanje koje liturgiju promatra više kao komemoraciju prošlih događaja, a liturgija nije samo komemoracija već sadašnja zbilja. Liturgija nije samo od Krista ustanovljena, već je ona sadašnje djelo koje Krist — živ i proslavljen — izvodi.

Način kako je spasenje Božje u liturgiji prisutno i djelotvorno može se općenitim izrazom nazvati sakramentalnim. Liturgija je zato u biti **sakramentalna**. Taj aspekt shvaćanja liturgije mnogim današnjim svećenicima bolno nedostaje.

Kršćanska liturgija nije isključivo djelo ljudsko, ona nije isključivo djelo kreposti bogoštovlja. Kristova uloga u odnosu na liturgiju nije samo u tom, što nam je on otkrio način kako da Bogu iskazujemo dostojno štovanja (kult), već u tome što on sam s nama (Crkvom) taj kult izvršuje. Ne samo da mi radimo, nego on radi, on po liturgiji biva s nama životno povezan. Zato je liturgija također djelo Božje i djelo Crkve; u njoj je Crkva s Bogom po Kristu i u Kristu životno povezana i stalno se povezuje.

Zato ne valja shvaćanje koje liturgiju promatra previše u vidu MORALIZMA, kao nešto što moramo izvesti kao neko dobrodjelo, a još manje **juridizma** kao skup propisa.

Liturgija nije ispravno shvaćena ako je uzimamo u znaku PSIHOLOGIZMA, kao naše doživljavanje i sentimentalno uzbuđenje.

Krivo je liturgiju uzeti kao čisto ODGOJNO SREDSTVO ili kao neku SKOLU za stjecanje znanja.

Netačan je pojam liturgije koji vidi u njoj samo sredstvo AKTIVIZMA (»Idite, sada je vaša misa!«) kao da mi spasenju Kristovu možemo išta dodati.

U liturgiji Bog po Kristu nama govori i uzima nas u svoje sjedinjenje, a mi **vjerom i predanjem** ulazimo u to sakramentalno jedinstvo s njime koje je stvarno, životno jedinstvo.

Opus salutis je Krist izveo quoad sufficientiam; u liturgiji taj opus salutis biva upriličnjen, učinjen prezentnim hic et nunc nama. Po liturgiji dakle Krist nama svoje spasenje primjenjuje, pa je prema tome u liturgiji sva sufficientia. Crkva surađuje u primjenjivanju spasenja po liturgiji i dalje — u svijetu, ali ona ne može samom spasenju kao takvom ništa dodati.

Crkva je zato spasiteljska i otkupiteljska zajednica, no ona bez liturgije — posebno bez svete euharistije — ne bi to bila niti bi mogla biti. Jer kad ne bi — in hoc ordine salutis — bilo svete mise, bilo bi zatvoreno i oduzeto Kristovo spasenje od svijeta.

Liturgija je zato **manifestacija** Crkve (art. 2), ona je ostvarivanje Crkve kao Tijela Kristova; kao predokus (anticipacija) vječne nebeske liturgije ona je cilj Crkve.

Kao što je Krist poslan od Oca, tako je i Crkva poslana od Krista da navješćuje Božju Riječ i da izvršuje spasenje. Ona propovijeda Riječ da bi privela k izvođenju spasenja, k sjedinjenju s Bogom — u liturgiji.

Zato liturgija ne iscrpljuje sve djelatnosti Crkve, jer Crkva mora i navješćivati Riječ (kerygma) i ostalo. Ali u liturgiji — na podnožju prijestolja Božjega — Crkva prima spasenje i silu i jedinstvo i život; tamo ona sve više sakramentalno i mistički postaje Krist, da može onda to što je dobila ponijeti svima po svijetu, te to što je postala, posvuda **biti**. A kad hoda vani po svijetu i traži izgubljene ovce i sakupljava sve s ulica i raskršća, ona ih skuplja da ih sabere i ujedini u liturgiji — in unitate Patris et Filii et Spiritus Sancti, ili da ih sabrane u jedno privede ad Patrem per Filium in Spiritu.

II

Putevi liturgijskog odgoja

Liturgijski odgoj ne obuhvaća samo poduku nego ujedno — i to je bitno — aktivno i faktično sudjelovanje u liturgiji. To onda znači da liturgijska naobrazba nije dosta, nego se traži i stvaran liturgijski život.

»Scienter (conscie), actuose, fructuose« — kaže Uredba. To znači da vjernici (razumije se i svećenici koji su također vjernici!) moraju imati dostatno — dapače i obilno — poznavanje

liturgije; da moraju biti djelatni udionici u liturgijskom djelu Crkve; da m to mora za život biti plodovito.

Liturgijski odgoj mora, prije svega, obuhvatiti svećeničke pripravnike, ali također svećenike koji su već u pastvi. Kako bi se to dalo najbrže i najuspješnije (a i najnaravnije) provesti?

Budući da je liturgija navlastito život, a ne teoretski znanstveni sistem, zato se liturgija zapravo ne može **naučiti**, a niti uvježbati, nego se liturgijski odgoj ima shvatiti kao **inicijacija**. Liturgiju počinješ razumijevati, i u liturgiji počinješ stvarno sudjelovati, i od liturgije počinješ živjeti: ali je to kao poziv i mamac da ulaziš sve dublje i da se srasteš sve tješnje i da se dadeš prožeti sve životnije.

U liturgiji je Krist, na djelu: zato liturgijski odgoj znači ulaženje u sve veću i sve dublju životnu vezu s Gospodinom unutar organizma naroda Božjega.

Odgoj vjernika za liturgijski život mora da bude organski. Ipak logički možemo i moramo razlikovati različite sastavne elemente tog odgoja.

Ponajprije, biblijski odgoj. On se sastoji u poznavanju povijesti spasenja (*historia salutis*), u saživljavanju s biblijskim rječnikom i slikovitim govorom, s biblijskim načinom mišljenja, a nadasve u odgajanju otvorenosti za Riječ Božju i spremnosti da čujemo što nam Gospodin govori preko svetoga Pisma — jer »ne živi čovjek o samom kruhu, nego o **svakoj** riječi koja izlazi iz usta Božjih« (Mt 4,4). U respektu prema Riječi i radosnoj želji da Riječ razumijemo i da o njoj razmišljamo (»brižno je čuvajući u svom srcu« Lk 2, 20; 3, 51). U svijesti da Bog govori svome **narodu**, to jest zajednici, a ne **pojedincima** (osim u funkciji organizma i zajednice), i da se zato Riječ Božja može razumjeti samo u zajednici i posredstvom zajednice te onih kojima je povjerena briga za zajednicu.

Zatim, odgoj za razumijevanje liturgijskih tekstova, odnosno liturgijskog jezika znakova i simboličkih radnji.

Ma da treba ići za tim da vjernici što više razumiju, ipak veoma krivo postupaju oni koji misle da **najprije** valja biti temeljita teoretska poduka, da bi istom **poslije** uslijedilo »uvođenje« vjernika u djelatno sudjelovanje. Akcije moraju ići uporedo s poukom: mnogo će puta, štoviše, moći i morati biti pred poukom.

Ne valja liturgijski »**ikonoklazam**«, koji misli da je najvažnije u jednoj župi što prije i naglo uništiti i izbaciti iz crkve sve što nije u skladu sa strogim liturgijskim duhom. To je, inače, podosta komotan način rada, ali to nije liturgijsko odgajanje, nego nepromišljeno revolucioniranje i smućivanje vjerničkih savjesti. Prije treba pozitivnu stranu liturgijskog odgoja uzgojiti i ostvariti, a s uklanjanjem neliturgijskih elemenata uvijek za korak ili dva zaostajati za uvođenjem i ostvarivanjem pozitivnoga. Tako će odgoj biti organski proveden i neće ići na štetu duša, nego na njihovu radost i veliku korist.

U liturgijskom odgoju nikad se ne počinje od onoga što se čini najlakšim, jer — tobože — ne iziskuje mnogo tumačenja ni mnogo napora. Vjernici obično u takvim slučajevima ne vide čemu sve to služi, osim jedino njihovu inkomodiranju. Tako se

izazove i stvori averzija prema svakom liturgijskom poduzimanju, mjesto da bude ostvarena želja i radost da idemo dalje.

Koliko god prilike u ovoj župi bile različite od prilika u onoj, ipak će liturgijski odgoj (u slučaju da u župi još nema ništa) početi od onoga što ima vjernike stvarno više obogatiti i posvijestiti kao članove ne jedne zemaljske organizacije nego kao članove zajednice svetih i kao udove Tijela Kristova te ih ispuniti živom radošću što i oni mogu biti sudionici i sudjelovatelji u svetom djelu. Onda će lakše primati također sve ono drugo.

Minimalizam je (kao koncepcija liturgijskog odgoja) dosadan i odbojan, jer čovjeka potcjenjuje.

Liturgijskim ćemo odgojem postići da svi zajedno intenzivno u cjelokupnu pastorizaciju: istom će tada biti uistinu plodan i uspješan. Ili bolje je reći ovako: cjelokupnu pastorizaciju treba tako zamisliti i urediti da joj sveto liturgijsko djelo bude — srcem.

Propovijedanje istoga (ili naviještanje) kao i katehizacija mora također da budu liturgijski. Zna se, liturgijsko propovijedanje nije tumačenje liturgijskih tekstova i akcija, nego je naviještanje Krista živoga u liturgiji te naviještanje našega životnoga ujedinjavanja s njime u liturgiji da on u nama živi i djeluje svakodnevno donec veniat, dok ne dođe da nas potpuno uzme sa svijeta i prenese u kraljevstvo Oca svojega.

Liturgijskim ćemo odgojem postići da svi zajedno intenzivno proživljavamo liturgiju i da nas Krist po liturgiji učini sposobnima da naš svakodnevni život postane i bude liturgija Boga Oca našega.

III

Liturgija i suvremeni svijet

(Očekivanja svijeta od koncilske Crkve)

Uredba o liturgiji jest prvi i bitni korak na toj liniji da Crkva donese duhovno ujedinjenje suvremenom svijetu.

Najprije, duhovno oživljenje i životnije ujedinjenje same Crkve u sebi u Kristu Isusu: to po liturgiji (liturgiju naime ništa ne može nadomjestiti).

Crkva može pomoći suvremenom čovječanstvu samo tako da mu posreduje božansko spasenje; Crkva ničeg drugog i nema, čime bi čovječanstvu istinski mogla pomoći nezavisno od božanskoga spasenja: a u tomu liturgija igra bitnu i nenadomjestivu ulogu.

Crkva će biti sakrament Božji, to jest otajstveni znak Božji koji ujedinjuje čovječanstva u Bogu označuje i izvodi, to veoma što bude više jedno u Kristu: ona u Kristu a Krist u njoj. To se ostvaruje po liturgiji.

Da bi po liturgiji mogla ujediniti sve suvremeno čovječanstvo u davanju slave Bogu i u stvarnom primanju, usvajanju Kristova spasenja, Crkva želi u liturgiji ujediniti pozitivne kulturne vrednote svega čovječanstva, to jest sve što je u čovječanstvu dobro. To pak ide u dva smjera: prvo, da se vodi računa o samom razvoju kulture i o njezinu suvremenom stupnju, i, drugo, da se vodi računa o svim pojedinim kulturama naroda koji se nalaze izvan sredozemnog (europskoga) kulturnoga kruga.

Jedan od ponajvažnijih ciljeva koji se putem liturgijskog odgoja mogu i moraju postići, a koji doprinose duhovnom ujedinjenju suvremenoga razrovanog svijeta, jest odgoj **svijesti zajedništva**. Ta je svijest za kršćansku religiju bitna, temeljna, središnja, ali je u posljednja stoljeća bila veoma zanemarena. Pokušavali smo se zadovoljavati sviješću takvoga zajedništva koje je, dobrim dijelom, bilo više sociološko i naravno (nacionalnost, seoska zajednica i slično), nego religiozno i nadnaravno. Sada, kad se mnoga sociološka zajedništva drobe i mrve, čovjek se pretvara u izgubljeniu prašinu u masi. Crkvi je zato neodložan zadatak oživjeti i odgojiti svijest zajedništva naroda Božjega, sviju spasenih i ujedinjenih u Kristu Isusu, onih koji su privedeni pod jednu Glavu (anakephalaisis!). A to se ne može drukčije nego putem i snagom liturgije, jer je liturgija sredstvo što ga je Krist odabrao, i kojim on zajedništvo otkupljenih sa sobom izvede i ostvaruje.

Na toj liniji ostvarivanja svijesti i života zajednice uloga mjesne, lokalne religiozne zajednice (župe) i njezina liturgijskoga života jest temeljna i ishodišna. Svijet neće postati **drukčiji**, ako ne postane **bolji**. A neće postati bolji osim putem zajedničkog, jednodušnog nastojanja u Kristu Isusu i po Kristu Isusu in unitate Spiritus. Župe i njihov liturgijski život jesu žarišta **novoga svijeta**.

U liturgiji Krist ljudima govori, daje sama sebe i svoju silu. Zato će **iz** liturgije izaći novi ljudi koji će znati, htjeti i moći da snagom Duha Gospodina Isusa budu kvasac novoga čovječanstva. Koliko imamo vjernika koji redovito »prisustvuju« liturgiji i koji su životno nošeni sviješću osvjedočenja i odgovornosti da moraju biti, tj. da ne mogu ne biti kvasac svijeta u kojemu žive?

Odgoj i stvaran život župske zajednice kao mjesne, lokalne manifestacije i mjesnog ostvarenja univerzalne, sveopće Crkve nužno je sredstvo da se u suvremenih kršćana stvori **eklezijalni mentalitet** i eklezijalno znanje kao i efektivno proživljavanje **eklezijalnosti** kao spasilačke misije; a samo odatle može proizaći novi svijet.

»Spasenja nema ni u jednom drugom jer pod nebom nije drugo ime dano ljudima u kojem nas se treba spasiti!« osim imena Isusa Krista (Lap. 4, 12).

Dr o. Tomislav Šagi Bunić

TE M E N A R E D U

(Uz naše liturgijsko-pastoralne tečajeve)

Liturgijski svećenički tečajevi, što ih je zadnje tri godine organizovao ILO u Zagrebu, sa neočekivanim, iz godine u godinu sve brojnijim učešćem klera iz svih naših krajeva, dijeceza, redova s učešćem koje se već počinje brojiti četverocifrenim brojkama; svaki im je već treći, četvrti naš svećenik prisustvovao — teško da su samo rezultat liturgijskog oduševljenja u svećenstvu. Još više su oni, čini nam se, simptom probuđene pastoralne svijesti, traženja, očekivanja. Svi osjećamo, da živimo na jednoj histo-